

Sygn. akt I ACa 1297/11

Sygn. akt I ACa 1297/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Edyta Jefimko (spr.)

Sędzia SA Maciej Dobrzyński

Sędzia SO (del.) Jacek Sadowski

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 20 września 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. Z. (1) i J. Z. (2)

przeciwko J. Z. (1) i A. Z.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 17 czerwca 2011r. sygn. akt XXIV C 698/08

I. prostuje z urzędu omyłkę w komparycji zaskarżonego wyroku w oznaczeniu przedmiotu sporu w ten sposób, że w miejsce wyrazu „nakazanie” wpisuje „zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli”;

II. zmienia zaskarżony wyrok:

1)w punkcie 1 w ten tylko sposób, że zobowiązuje J. Z. (1) do przeniesienia na rzecz J. Z. (1) udziału wynoszącego 1/2 (jedna druga) w prawie własności nieruchomości rolnej położonej we wsi J. gmina C. o powierzchni 4 hektary 11 arów , oznaczonej jako działki numer (...) (poprzednio działki numer (...) o powierzchni 4 hektary 17 arów) , dla której Sąd Rejonowy w(...)prowadzi księgę wieczystą numer (...),

2)w punkcie 2 w ten sposób, że :

a) zasądza od J. Z. (2) na rzecz A. Z. i J. Z. (1) kwoty po 904 zł 25 gr. (dziewięćset cztery złote dwadzieścia pięć groszy) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

b) zasądza od J. Z. (1) na rzecz A. Z. kwotę 904 zł 25 gr.(dziewięćset cztery złote dwadzieścia pięć groszy) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

c) **nakazuje pobrać od J. Z. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1000 (jeden tysiąc) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od pozwu;**

III. oddala apelację w pozostałej części;

IV. zasądza od J. Z. (1) na rzecz J. Z. (1) kwotę 904 zł 25 gr. (dziewięćset cztery złote dwadzieścia pięć groszy) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie apelacyjne;

V. nakazuje pobrać od J. Z. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1000 (jeden tysiąc) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od apelacji.

Uwzględnienie powództwa o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli na skutek odwołania przez darczyńcę darowizny z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego jest możliwe także wtedy, gdy określone zdarzenia spełniające kryteria z art. 898 § 1 k.c. zaistniały już po złożeniu oświadczenia o odwołaniu darowizny (doręczeniu pozwu), lecz przed zamknięciem rozprawy, a darczyńca w toku postępowania powoływał się na nie jako na podstawę faktyczną powództwa.

I ACa 1297/11

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 17 czerwca 2011 r. wydanym w sprawie z powództwa J. Z. (1) i J. Z. (2) skierowanego przeciwko J. Z. (1) i A. Z.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli - Sąd Okręgowy w Warszawie :

1. oddalił powództwo ;

2. ustalił zasadę ponoszenia kosztów postępowania w ten sposób, że wszystkimi kosztami obciążył powodów w częściach równych, pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Powyższy wyrok Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń

faktycznych i wniosków.

J. Z. (1) i J. Z. (2) byli współwłaścicielami nieruchomości położonej w J. o pow. 4,11 ha, stanowiącą działkę numer (...), objętą księgą wieczystą KW nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Grójcu. Aktem notarialnym z dnia 28 sierpnia 1995 r. dokonali oni darowizny przedmiotowej nieruchomości na rzecz J. Z. (1) i A. Z. .W okresie od września 2005 r. do września 2006 r. pomiędzy darczyńcami a obdarowanymi regularnie dochodziło do konfliktów o charakterze sąsiedzko-rodzinnym (J. Z. (1) jest stryjem J. Z. (1)). Dotyczyły one w szczególności kwestii możliwości dojazdu i spokojnego korzystania przez powodów z ogrodu o powierzchni 0,50 ha, znajdującego się na terenie darowanej nieruchomości, który darczyńcy mają prawo uprawiać, kwestii pomocy i jej zakresu, jaka winna być im udzielana przez pozwanych i wielu innych spraw. Osobami, które w konflikcie brały aktywny udział, byli J. Z. (1) oraz J. Z. (1), zaś J. Z. (2) oraz A. Z. nie angażowały się. Do ostrych spięć pomiędzy pozwanym a jego stryjem dochodziło np. z powodu zaorania części gruntu (powód uważał, iż jest to związane z celowym utrudnianiem mu dostępu do jego ogródka), wycięcia pewnych drzew i innych podobnego rodzaju wydarzeń. W okresie od września 2005 r. do września 2006 r. (tj. w ciągu roku poprzedzającego wytoczenie powództwa) nigdy jednak nie miały miejsca ze strony pozwanego akty przemocy fizycznej wobec powoda .

Podstawą dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych były dowody z dokumentów oraz zeznania świadków : S. B. (1), A. L., S. B. (2), J. K. (1), J. K. (2), A. S., K. Z., W. Z. , M. K. i Z. K.. Poza J. L. , którego zeznania nie dotyczyły okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy , pozostali świadkowie należeli do rodziny lub byli znajomymi stron. Zeznania wszystkich świadków potwierdziły istnienie pomiędzy stronami od kilku lat głębokiego konfliktu

rodzinno - sąsiedzkiego, w którym nie można jedynie jednej ze stron obciążyć odpowiedzialnością za jego powstanie . Czynnymi uczestnikami tego konfliktu byli zarówno powód, jak i pozwany, zaś powódka i pozwana, solidaryzując się ze współmałżonkami nie brały w nim aktywnego udziału. Również strony potwierdziły w swoich zeznaniach istnienie konfliktu, natomiast w sposób subiektywny przedstawiły jego przyczyny i przebieg.

Pozwem z dnia 27 września 2006 r., zatytułowanym jako „pozew o odwołanie darowizny”, powodowie J. Z. (1) i J. Z. (2) wnieśli o nakazanie pozwanym J. Z. (1) i A. Z., aby wydali im przedmiot darowizny, tj. nieruchomości rolną położoną w J. o powierzchni 4,11 ha, stanowiącą działki numer (...), objętą księgą wieczystą nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Grójcu z powodu dopuszczenia się przez obdarowanych wobec darczyńców rażącej niewdzięczności. Sąd Okręgowy oddalił powództwo jako bezzasadne. Zgodnie z art. 898 § 1 k.c., darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Natomiast z art. 899 § 3 k.c. wynika, iż darowizna nie może być odwołana po upływie roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego. Pojęcie „rażąca niewdzięczność” oznacza tylko takie czynności obdarowanego, które są skierowane przeciwko darczyńcy z zamiarem nieprzyjaznym. Chodzi przede wszystkim o przestępstwa (wymierzone w życie, zdrowie, cześć lub mienie darczyńcy) oraz o naruszenia przez obdarowanego obowiązków wynikających ze stosunków osobistych łączących go z darczyńcą, np. odmowę udzielenia pomocy w czasie choroby, mimo oczywistej możliwości .W ocenie Sądu Okręgowego za usprawiedliwiające roszczenie pozwu nie mogły być uznane zachowania pozwanych z okresu przed wrześniem 2005 r.. ani te, które nastąpiły po dacie wniesienia pozwu zawierającego oświadczenie strony powodowej o odwołaniu darowizny, czyli po dniu 27 września 2006 r. W toku procesu zostało wykazane, iż w relewantnym dla rozstrzygnięcia sporu okresie , pozwany zachowywał się niewłaściwie wobec powoda , ale zarówno darczyńca, jak i obdarowany brali w konflikcie aktywny udział. Ponadto wszelkie niewłaściwe zachowania wobec powoda były podejmowane jedynie przez samego pozwanego, nie zaś przez pozwaną. W rezultacie nie można zachowaniu obdarowanych przypisać cechy rażącej niewdzięczności, co oznacza, iż darczyńcy nie mogli skutecznie złożyć oświadczenia o odwołaniu darowizny. Za uzasadnioną podstawę uwzględnienia powództwa nie można było uznać faktu, że prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Grójcu z dnia 13 sierpnia 2009 r. , sygn. akt VI K 715/08 pozwany został uznany za winnego popełnienia, w dniu 24 kwietnia 2008 r. na szkodę powoda, przestępstwa z art. 157 § 2 k.k. Pomimo wskazania w toku procesu na powyższą okoliczność, strona powodowa, nie rozszerzyła podstawy faktycznej powództwa .Nawet jednak, jeżeliby uznać, iż do takiego rozszerzenia doszło w sposób dorozumiany, to fakt popełnienia przez powoda wyżej wymienionego przestępstwa nie mógł zostać uwzględniony w postępowaniu. Przedmiotem postępowania było zobowiązanie pozwanych do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności darowanej nieruchomości z powrotem na powodów, a konieczną przesłanką uwzględnienia powództwa skuteczne dokonanie materialnoprawnej czynności w postaci odwołania darowizny. Skoro do złożenia oświadczenia w tym przedmiocie doszło w pozwie z dnia 27 września 2006 r., to podstawą dla dokonania tej czynności nie mógł być fakt popełnionego na szkodę powoda przestępstwa w dniu 24 kwietnia 2008 r. Kolejne natomiast oświadczenie woli o odwołaniu darowizny, tym razem z powodu popełnienia na szkodę powoda przestępstwa, nie nastąpiło.

Apelację od powyższego wyroku złożyli powodowie zaskarżając go w całości na podstawie następujących zarzutów:

1) naruszenia art. 233§1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów na skutek bezzasadnego uznania , że pozwani nie dopuścili się wobec powodów aktów rażącej niewdzięczności ;

2) naruszenia art. 900 k.c. w zw. z art. 74 k.c. i art. 60 k.c. w wyniku bezzasadnego przyjęcia, że powodowie poprzez konsekwentne popieranie pozwu, przynajmniej w dorozumiany sposób, nie ponawiali złożonego przez siebie oświadczenia woli o odwołaniu darowizny spornej nieruchomości również w okresie późniejszym niż data złożenia pozwu.

W oparciu o powyższe zarzuty apelujący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanych na rzecz powodów kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest częściowo uzasadniona.

Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. sąd ocenia sprawę, mając na uwadze stan sprawy, czyli istniejące okoliczności faktyczne i stan prawny obowiązujący na dzień, do którego strony procesu mogły przytaczać fakty i dowody (art. 217 § 1 k.p.c.), tj. na dzień zamknięcia rozprawy (zasada aktualności orzeczenia sądowego). W obowiązującym systemie apelacyjnym zasada aktualności orzeczenia sądowego ma zastosowanie do sądów obu instancji, gdyż instancja odwoławcza jest tu przede wszystkim sądem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2006 r., II CSK 153/05, LEX nr 192012). Zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę apelacji, jeżeli skarżący wskaże konkretne zdarzenia, których sąd nie uwzględnił, oraz wpływ tych zdarzeń na wynik sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2006 r., III SK 2/06, OSNP 2007/ 9-10/ 146).

Zasada ta wbrew błędnemu stanowisku Sądu Okręgowego, znajduje w pełni zastosowanie także w sprawach, w których strona dochodzi roszczeń związanych z odwołaniem darowizny z powodu rażącej niewdzięczności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2012 r., I CSK 278/11, Lex nr 1170209). Stosownie do art. 898 § 1 k.c. darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Jak stanowi art. 900 k.c. odwołanie darowizny następuje przez oświadczenie złożone obdarowanemu na piśmie. Jest to forma zastrzeżona dla celów dowodowych. Pozew "o odwołanie darowizny" wskazujący przedmiot darowizny i przyczynę odwołania dostatecznie określa wolę darczyńcy odwrócenia skutków umowy darowizny. Odwołanie darowizny nieruchomości w formie pisemnej jest skuteczne. Pozew, jako pismo procesowe, wywiera przede wszystkim skutki w zakresie postępowania, ale nie można zaprzeczyć, że będąc oświadczeniem woli powoda, ponieważ zawiera określenie adresata, tj. właściwy sąd oraz osnowę, czyli treść oświadczenia, z chwilą doręczenia pozwanemu wywiera również skutki materialnoprawne, np. przerywa bieg przedawnienia lub zasiedzenia (art. 23 i 175 k.c.), uchyla zakaz anatocyzmu (art. 482 k.c.) oraz dopuszcza przejście niektórych roszczeń na spadkobierców (art. 445 § 3 k.c.). Doręczenie odpisu pozwu „o odwołanie darowizny” spełnia wymaganie określone w art. 900 k.c., ponieważ tym tylko różni się od odwołania dokonanego bezpośrednio, że następuje za pośrednictwem sądu, w piśmie ukierunkowanym nie tylko na funkcje procesowe, ale i wywierającym skutki materialnoprawne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2002 r., I CKN 1036/00, Lex nr 577426). Skuteczność odwołania darowizny nie jest uzależniona od nadania temu oświadczeniu określonej treści. Powinno ono jednak zawierać jednoznaczny przekaz dla obdarowanego, że dokonana na jego rzecz darowiznę darczyńca odwołuje. Darczyńca nie musi przy tym podawać ani uzasadniać przyczyn, dla których odwołuje darowiznę (por. Zdzisław Gawlik w: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część szczególna pod red. Andrzeja Kidyby, LEX 2010 oraz Julian Jezioro w: Kodeks cywilny. Komentarz pod red. Edwarda Gniewska, wydanie 2, Warszawa 2006 r. s. 1346 i wskazana tam literatura). Treść pozwu złożonego przez powodów w sposób jednoznaczny wskazuje, iż zawiera on oświadczenie o odwołaniu darowizny. W ocenie Sądu Apelacyjnego uwzględnienie powództwa o zobowiązanie do założenia oświadczenia woli na skutek odwołania przez darczyńcę darowizny z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego jest możliwe także wtedy, gdy określone zdarzenia spełniające kryteria z art. 898 § 1 k.c. zaistniały już po złożeniu oświadczenia o odwołaniu darowizny (doręczeniu pozwu), lecz przed zamknięciem rozprawy, a darczyńca w toku postępowania powoływał się na nie jako na podstawę faktyczną powództwa. W rozpoznawanej sprawie nie budzi wątpliwości, że powodowie jako podstawę faktyczną swojego powództwa powoływali także okoliczności, które zaszły w toku procesu, w szczególności popełnienie przez pozwanego na szkodę powoda przestępstwa z art. 157 § 2 k.k. (pismo procesowe k-214-215 wraz z załącznikami, wniosek o udzielenie zabezpieczenia k- 226, wniosek o zawieszenie postępowania zawarty w protokole rozprawy k-243), za które J. Z. (1) został prawomocnie skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Grójcu z dnia 13 sierpnia 2009 r., sygn. akt VI K 715/08. Wprawdzie dowód z tego dokumentu urzędowego nie został formalnie dopuszczony (art. 236 k.p.c.), ale okoliczność, iż takie orzeczenie zostało wydane, nie była i nadal nie jest sporna pomiędzy stronami. Pomijając ten fakt Sąd Okręgowy naruszył art. 233§ 1 k.p.c., który nakazuje dokonanie oceny całego zebranego w sprawie materiału dowodowego. Podkreślić należy, że istnienie określonych faktów może być wykazywane przez każdy środek dowodowy przewidziany kodeksem postępowania cywilnego, a jego przyjęcie zgodnie z ogólnymi regułami procesowymi, może opierać się również na konstrukcji domniemań faktycznych (art. 231 k.p.c.)

czy też na tzw. faktach niespornych (art. 229 k.p.c.) czy niezaprzeczonych (art. 230 k.p.c.) które nie wymagają dowodu (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lipca 2009 r., V ACa 245/09, Lex nr 551987).

Sąd drugiej instancji jako instancja nie tylko kontrolna, lecz także merytoryczna, jest nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany, niezależnie od zarzutów apelacji, do rozważenia na nowo całego zebranego w sprawie materiału dowodowego i dokonania jego własnej oceny prawnej. W razie dostrzeżenia błędów powinien naprawić wszystkie stwierdzone naruszenia prawa materialnego popełnione przez sąd pierwszej instancji, bez względu na to, czy zostały wytknięte w apelacji (por. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2010 r., II PK 346/09, Lex nr 603423).

Darowizna wytwarza pewien stosunek etyczny pomiędzy darczyńcą i obdarowanym, wyrażający się w moralnym obowiązku wdzięczności. Uprawnienie do odwołania darowizny jest uzależnione od dopuszczenia się rażącej niewdzięczności obdarowanego wobec darczyńcy. Zachowanie obdarowanego musi dotyczyć zasadniczo bezpośrednio darczyńcy. Cechy rażącej niewdzięczności mogą mieć także inne zachowania wysoce nieprzyjazne, kierowane do osoby bliskiej darczyńcy, z tym jednakże zastrzeżeniem, że obdarowany, kierując swoje zachowanie wobec osoby bliskiej, zamierza oddziaływać bezpośrednio na darczyńcę (por. wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2000 r., I CKN 919/98, LEX nr 50820).

Rażąca niewdzięczność występuje niewątpliwie w przypadku, gdy obdarowany dopuszcza się względem darczyńcy rozmyślnie nieprzyjaznych aktów, przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu, czci oraz mieniu, a także gdy obdarowany narusza obowiązki wynikające ze stosunków osobistych łączących go z darczyńcą, np. odmawia pomocy w czasie choroby mimo oczywistej możliwości jej udzielenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z 15 lutego 2012 r., I CSK 278/11, Lex nr 1170209 , z 7 maja 2003 r., IV CKN 115/01, Lex nr 137593, z 2 grudnia 2005 r., II CK 265/05, Lex nr 707399, z 22 marca 2001 r., V CKN 1599/00, Lex nr 53220, z 5 października 2000 r., II CKN 280/00, Lex nr 52563 oraz z dnia 17 listopada 2011 r., IV CSK 113/11, Lex nr 1111009). Każdy wypadek nagannego zachowania się obdarowanego, który może być traktowany jako rażąca niewdzięczność, daje podstawę do odwołania darowizny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2004 r., III CK 601/03 , Lex nr 1084555).

Odwołać darowiznę może tylko darczyńca. Za błędne należy uznać ustalenie Sądu Okręgowego, iż darczyńcami byli zarówno J. Z. (1), jak i jego żona J. Z. (2). Z załączonej do akt sprawy niepoświadczonej kserokopii umowy darowizny nieruchomości rolnej położonej we wsi J. gmina C. o powierzchni 4 hektary 11 arów , oznaczonej jako działki numer (...) (poprzednio działki numer (...) o powierzchni 4 hektary 17 arów) , dla której Sąd Rejonowy w Grójcu prowadzi księgę wieczystą numer (...), sporządzonej w formie aktu notarialnego w dniu 28 sierpnia 1995 r. przez notariusza A. H. , w jej Kancelarii Notarialnej w G. wynika, że właścicielem tej nieruchomości i równocześnie darczyńcą był jedynie powód (k. 6-7). Oznacza to, iż jedynie J. Z. (3) mógł złożyć oświadczenie o odwołaniu darowizny i dlatego należy uznać za prawidłowe oddalenie powództwa jego żony J. Z. (2) , skoro nie posiada ona legitymacji czynnej do jego wytoczenia .Z uwagi na powyższe apelacja J. Z. (2) jako niezasadna podlegała oddaleniu na podstawie art.385 k.p.c. Natomiast legitymację taką bezspornie posiadał powód. Popelnienie na jego szkodę przez pozwanego przestępstwa przeciwko zdrowiu , stwierdzone prawomocnym wyrokiem skazującym, którym zgodnie z art. 11 k.p.c. Sąd Apelacyjny jest związany, uzasadniał wykonanie prawa kształtującego, tj. złożenia przez darczyńcę oświadczenia woli o odwołaniu darowizny z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego. Pojęcie "niewdzięczności" wymaga analizy motywów określonych zachowań obdarowanego, w tym zwłaszcza tego, czy zachowania jego nie są powodowane czy wręcz prowokowane - wprost lub pośrednio - przez darczyńcę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 1997 r., III CKN 170/97, Lex nr 50614). Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego , w szczególności dowodów z zeznań powoda i świadków S. B. (2) i Z. K. oraz niespornej okoliczności wydania wyroku Sądu Rejonowego w Grójcu z dnia 13 sierpnia 2009 r. , sygn. akt VI K 715/08, uniewinniającego J. Z. (1) od popełnienia w dniu 24 kwietnia 2008 r. w J. gmina C. na szkodę J. Z. (1) przestępstw z art. 217§1 k.k. i art. 216§ 1 k.k. , polegających na uderzeniu pozwanego łaską w kark i lewe ramię oraz znieważenia go słowami obelżywymi, podważyła wiarygodność zeznań pozwanej , potwierdzonych przez pozwanego oraz ich synów - świadków A. S. i K. Z. , że przyczyną nieporozumień jest wyłącznie agresywne zachowanie powoda . W ocenie Sądu Apelacyjnego powód złożył skuteczne oświadczenie o odwołaniu darowizny w stosunku do pozwanego, który popełniając na jego szkodę przestępstwo dopuścił się rażącej

niewdzięczności . Natomiast brak było podstaw do zakwalifikowania zachowania pozwanej, jako spełniającej kryteria z art.898§ 1 k.c. Trafne jest bowiem ustalenie Sądu Okręgowego, że A. Z. nie brała czynnego udziału w konflikcie, jaki zaistniał między powodem i pozwanym. Apelujący nie wskazał żadnego zdarzenia potwierdzającego, że nakłaniała ona męża do popełnienia przestępstwa na szkodę J. Z. (2). O istnieniu lub nieistnieniu podstaw do odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności decydują w każdym przypadku konkretne okoliczności, rozważane na tle zwyczajów panujących w określonych środowiskach społecznych, które nie wykraczają poza wypadki życiowych konfliktów. Długotrwałość i powtarzalność pewnych zachowań ma swoje znaczenie, ale nie może samo przez się przesądzać czy mamy do czynienia z rażącą niewdzięcznością obdarowanego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1999 r., II CKN 600/98, Lex nr 79932, z dnia 4 lutego 2005 r., I CK 571/04, Lex nr 603740 i z dnia 5 lipca 2001 r., II CKN 818/00, Lex nr 52608). Pomędzy powodem i pozwanymi od wielu lat istnieje konflikt, ale w okresie objętym przedmiotem procesu zachowanie pozwanej nie wykroczyło poza granice konfliktów rodzinno – sąsiedzkich w aspekcie zwyczajów panujących w środowisku, w jakim żyją strony. Apelacja powoda w części dotyczącej zobowiązania pozwanej do założenia oświadczenia woli jako bezzasadna podlegała na podstawie art. 385 k.p.c. oddaleniu, ponieważ odwołanie w stosunku do niej darowizny nie było skuteczne wobec braku przesłanek z art. 898 § 1 k.c.

Uwzględnieniu podlegała jedynie apelacja powoda w części dotyczącej zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli .Okoliczność, że darowizna została dokonana na rzecz obojga małżonków i że przedmiot darowizny wszedł do ich majątku wspólnego, nie stoi na przeszkodzie odwołaniu darowizny w stosunku do jednego tylko małżonka, gdyż wówczas uważa się, że z chwilą skutecznego odwołania darowizny względem tego małżonka rzecz darowana przestała wchodzić do majątku wspólnego, a udział w niej małżonka, w stosunku do którego darowizna nie została odwołana, staje się jego majątkiem osobistym (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 1969 r., OSNC 1969/11/193 i z dnia 28 września 1979 r. III CZP 15/79, OSNC 1980/4/63 i z dnia 19 marca 1996 r., III CZP 19/96, OSNC 1996/7-8/97).Celem, który jest realizowany przez instytucję odwołania darowizny wykonanej z powodu rażącej niewdzięczności, jest pozbawienie obdarowanego tytułu, jaki uzyskał on do przedmiotu darowizny skutkiem umowy, a w konsekwencji niewdzięczności odzyskanie go przez darczyńcę. Najczęściej tytułem tym jest własność. Samo jednak odwołanie darowizny wykonanej nie realizuje skutku rzeczowego. Niewdzięczność sama w sobie jest przesłanką dla wywołania jedynie skutków obligacyjnych. Dla osiągnięcia skutku rzeczowego darczyńca, powinien wystąpić z powództwem o zobowiązanie obdarowanego do złożenia oświadczenia woli o przeniesienie własności rzeczy z powrotem na darczyńcę. Prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek strony do złożenia oznaczonego oświadczenia woli zastępuje to oświadczenie (art. 64 k.c. oraz art. 1047 k.p.c.).

Uznając apelację powoda za częściowo uzasadnioną Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386§ 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten tylko sposób, że zobowiązał J. Z. (1) do przeniesienia na rzecz J. Z. (1) udziału wynoszącego 1/2 w prawie własności nieruchomości rolnej położonej we wsi J. gmina C. o powierzchni 4 hektary 11 arów, oznaczonej jako działki numer (...) (poprzednio działki numer (...) o powierzchni 4 hektary 17 arów), dla której Sąd Rejonowy w Grójcu prowadzi księgę wieczystą numer (...).Zmiana wyroku w zakresie rozstrzygnięcia o roszczeniu głównym spowodowała konieczność ponownego rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję. Poniesione przez strony koszty procesu ograniczyły się do kosztów zastępstwa procesowego pozwanych, reprezentowanych przez adwokata i zgodnie z § 6 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz.1348, z późn.zm.) wynosiły 3 600 zł i opłata skarbową od pełnomocnictwa 17 zł. W całości oddalono powództwo J. Z. (2), a więc zgodnie z art. 98§ 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108§ 1 k.p.c. powinna ona zwrócić pozwanym połowę poniesionych przez nich kosztów zastępstwa procesowego, tj. 1808 zł 50 gr. (3 617 : 2 =1808 zł 50 gr.) w częściach równych (tj. po 904 zł 25 gr.) Powództwo J. Z. (4) zostało oddalone w stosunku do pozwanej A. Z., a więc również powód powinien zwrócić pozwanej na podstawie art. 98§ 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108§ 1 k.p.c. kwotę 904 zł 25 gr. O nieuiszczonych kosztach sądowych (powodowie zostali zwolnieni od obowiązku zapłacenia opłaty od pozwu w wysokości 4000 zł) rozstrzygnięto w oparciu o art. 113 ust. 1 u.k.s.c. i nakazano pobrać od J. Z. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1000 zł (1/4 x 4000 zł = 1000 zł).

W pozostałej części apelacja jako bezpodstawną na podstawie art. 385 k.p.c. podlegała oddaleniu. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do wyniku sporu na podstawie art. 98§ 1 i 3 k.p.c. oraz art. 100 k.p.c. w zw. z art. 108§ 1 k.p.c. i art. 391§ 1 k.p.c. oraz § 13 ust. 1 pkt 2 i § 6 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku. Koszty postępowania apelacyjnego poniesione przez strony ograniczały się do kosztów zastępstwa procesowego powodów w wysokości 3 600 zł wraz z opłatą od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł. Pozwani nie byli reprezentowani przez pełnomocnika. Tylko apelacja powoda została uwzględniona w części (w stosunku do pozwanego) i dlatego J. Z. (1) ma obowiązek zwrócić J. Z. (1) kwotę 904 zł 25 gr. ($\frac{1}{4} \times 3617 \text{ zł} = 904 \text{ zł } 25 \text{ gr.}$). O nieuiszczonej opłacie od apelacji orzeczono w oparciu o art. 113 ust. 1 u.k.s.c., nakazując pobrać od J. Z. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1000 zł.

Na podstawie art. 350 § 3 k.p.c. sprostowano z urzędu omyłkę w komparycji zaskarżonego wyroku w oznaczeniu przedmiotu sporu w ten sposób, że w miejsce wyrazu „nakazanie” wpisano „zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli”.